

Бірченко Наталія Олександрівна,
кандидат економічних наук, доцент, доцент
кафедри обліку, аудиту та оподаткування,
Державний біотехнологічний університет
Рижикова Наталія Іванівна,
доктор економічних наук, професор, професор
кафедри обліку, аудиту та оподаткування,
Державний біотехнологічний університет
Руденко Сергій Валентинович,
кандидат економічних наук, доцент, доцент
кафедри обліку, аудиту та оподаткування,
Державний біотехнологічний університет

Birchenko Nataliia,
Ph. D. in Economics, Associate Professor,
State Biotechnological University,
<https://orcid.org/0000-0002-8336-2685>
Ryzhikova Natalia,
Doctor of Economics, Professor,
State Biotechnological University,
<https://orcid.org/0000-0002-3019-8172>
Rudenko Serhii,
Ph. D. in Economics, Associate Professor,
State Biotechnological University,
<https://orcid.org/0000-0002-2874-1957>

**КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ОБЛІКОВО-ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ
ЕКОНОМІЧНИМ ПОТЕНЦІАЛОМ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ
CONCEPTUAL PLANTS FOR OBLIKO-INFORMATIONAL SECURITY OF MANAGEMENT OF THE
ECONOMIC POTENTIAL OF AGRICULTURAL ENTERPRISES**

Бірченко Н. О., Рижикова Н. І., Руденко С. В.
Концептуальні засади обліково-інформаційного
забезпечення управління економічним
потенціалом аграрних підприємств. *Український
журнал прикладної економіки та техніки*.
2022. Том 7. № 3. С. 250 – 254.

Birchenko N., Ryzhikova N., Rudenko S.
Conceptual plants for obliko-informational
security of management of the economic
potential of agricultural enterprises. *Ukrainian
Journal of Applied Economics and Technology*.
2022. Volume 7. № 3, pp. 250 – 254.

У статті досліджено основні концептуальні засади обліково-інформаційного забезпечення управління економічним потенціалом аграрних підприємств. Систематизовано основні підходи до розуміння поняття потенціалу підприємства із врахуванням його елементів? Зокрема виділено три основні підходи: ресурсний, результативний та стратегічний (цільовий). Виділено основні елементи обліково-інформаційного забезпечення управління потенціалом аграрних підприємств: зовнішня маркетингова інформація, нормативно-правове забезпечення, система статистичної інформації, система бухгалтерського обліку та звітності, система оперативного обліку та звітності. Запропоновано для реалізації мети та завдань управління економічним потенціалом аграрних підприємств поетапний аналіз та оцінка економічного потенціалу, сформована із врахуванням обліково-інформаційного забезпечення.

Ключові слова: потенціал, економічний потенціал, управління потенціалом, обліково-інформаційне забезпечення, аграрні підприємства.

The article examines the main conceptual principles of accounting and information management of the economic potential of agricultural enterprises. The main approaches to understanding the concept of enterprise potential, considering its elements, are systematized. Three main approaches are highlighted: resource, effective and strategic (target).

The main elements of accounting and information support for managing the potential of agricultural enterprises are highlighted: external marketing information, regulatory and legal support, statistical information system, accounting and reporting system, operational accounting, and reporting system. The depth and completeness of the accounting of all factors affecting the management of the economic potential of agricultural enterprises is largely determined by the state of its accounting and information support. The construction of a system of accounting and information support for the management of the economic potential of enterprises involves the formation of an information base. Based on the tasks of analyzing the potential, recommended analytical indicators for its assessment, a structure of accounting and information support for managing the economic potential of agricultural enterprises is proposed.

A step-by-step analysis and assessment of the economic potential, formed taking into account accounting and information support, is proposed for the implementation of the goals and tasks of managing the economic potential of agrarian enterprises. It has been established that the formation of specialized reporting forms in agricultural enterprises allows interested users to obtain more extensive and versatile information about economic business processes, the efficiency of production and sale of agricultural products by individual types, the use of labor resources and their contribution to the final financial results. Particular attention in these reports is paid to the issues of state support and subsidization of agricultural production, tax aspects of activity, state and movement of biological assets, display of information about the costs incurred by an agro-industrial enterprise.

Keywords: potential, economic potential, potential management, accounting and information support, agricultural enterprises.

Вступ

У сучасних умовах особливої актуальності та практичної значущості набувають питання моніторингу поточного стану суб'єкта господарювання, оцінки та аналізу використання наявних ресурсів, розробки та реалізації ефективних управлінських рішень. Однією з найгостріших проблем для сучасного підприємства є збереження конкурентоспроможності та підтримання активності в умовах зовнішнього середовища, що безперервно змінюється.

Проблеми ефективності функціонування аграрних підприємств пов'язані з використанням їхнього потенціалу, що зумовлює вибір та обґрунтування на основі проведеного економічного аналізу процедур оцінки величини та структури потенціалу аграрного підприємства, що дозволяють оперативно визначати його внутрішні можливості та недоліки, виявляти приховані резерви. Управління економічним потенціалом має на меті досягнення стратегічних цілей розвитку аграрного підприємства та спрямоване на забезпечення його ринкової стійкості.

Теоретичні питання сутнісного змісту економічного потенціалу підприємства, його складових елементів досліджені у роботах вчених: Васьківська К.В., Галімук Ю.О., Децик О.І., Костирко Р.О., Красноручський О.О., Лозінська Л.Д., Прокопишак В.Б., Руденка С.В., Савченко М.В., Савчук В.К., Шкроміда Н.Я. [1-8] та інші. Проте питання обліково-інформаційного забезпечення аграрного бізнесу, проведення аналітичних процедур оцінки звітних даних потребує подальшого дослідження.

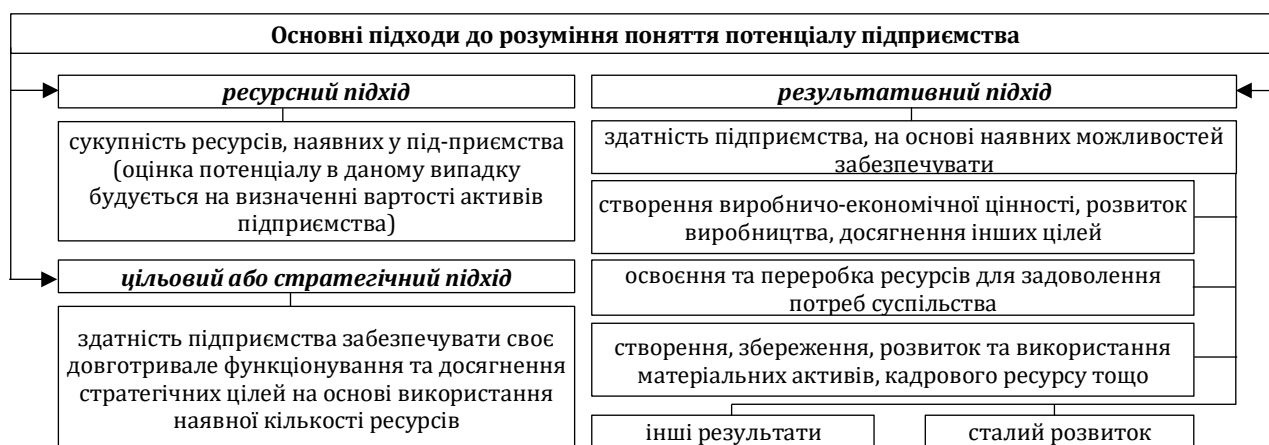
Визначення мети та цілей дослідження

Метою статті є дослідити основні концептуальні засади обліково-інформаційного забезпечення управління економічним потенціалом аграрних підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження

В економічній літературі існує багато підходів до визначень поняття «потенціал». Підсумовуючи зазначені підходи, можна зробити такі висновки: по-перше, істотною особливістю практично всіх підходів є їх орієнтація на ресурсне розуміння економічного потенціалу підприємств, що визначає його специфічні особливості формування залежно від галузевої приналежності підприємства. Залежно від специфіки галузі структура економічного потенціалу сучасних підприємств може відрізнятися. По-друге, при визначенні сутності економічного потенціалу підприємства акцентують увагу переважно на наявних можливостях підприємства, оцінці ступеня досягнутого ним потенціалу чи бажаних для досягнення результатів. По-третє, значний вплив на величину економічного потенціалу, а також взаємозв'язок його складових елементів здійснює зовнішнє середовище господарювання.

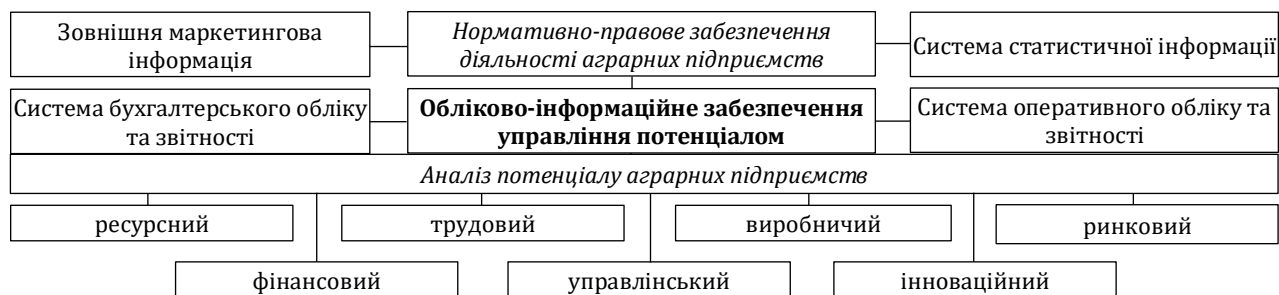
Узагальнимо основні з них із врахуванням елементів потенціалу підприємства на рис. 1.

Рис. 1. Основні підходи до розуміння поняття потенціалу підприємства із врахуванням його елементів

В даний час зростає значення потенціалу кожного підприємства як одного з визначальних факторів можливості адаптації суб'єкта господарювання до умов ринкової економіки. Потенціал підприємства у конкретний момент часу можна розглядати як його здатність видавати певний кількісний та якісний результат. Але разом з тим, при оцінці потенціалу підприємства необхідно враховувати його реальні можливості у найближчій перспективі нарощувати досягнуті результати та забезпечувати стійке зростання капіталу.

Глибина та повнота обліку всіх факторів, що впливають на управління економічним потенціалом аграрних підприємств, в значній мірі визначаються станом його обліково-інформаційного забезпечення. Побудова системи обліково-інформаційного забезпечення управління економічним потенціалом підприємств передбачає формування інформаційної бази. Виходячи із завдань аналізу потенціалу, рекомендованих аналітичних показників для його оцінки, у пропонується структура обліково-інформаційного забезпечення управління економічним потенціалом аграрних підприємств. Склад обліково-інформаційного забезпечення управління потенціалом аграрних підприємств наведений на рис. 2.

Рис. 2. Обліково-інформаційне забезпечення управління потенціалом аграрних підприємств

Вміння грамотно використовувати інформаційну базу для цілей аналізу потенціалу аграрних підприємств залежить від рівня компетентності керуючого апарату аграрних підприємств і безпосередньо може впливати на результативність управлінських рішень. Так, наприклад, дані нормативних правових документів містять в окремих випадках критеріальні межі здійснення бізнес-процесів, порушення яких обертається на підприємств фінансовими санкціями, що негативно впливає на потенціал в цілому.

Дані зовнішнього маркетингового та ринкового середовища, будучи доповненням до даних нормативно-правової бази економічної діяльності, формують певні «правила гри», дотримання яких та грамотне їх використання сприяє появі в аграрних підприємств ринкових переваг, формуванню сприятливих перспектив здійснення операційної діяльності та підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарського виробництва.

Статистична інформація галузевого спрямування дає можливість проведення порівняльної оцінки економічного потенціалу аграрного підприємства та його окремих складових, дозволяє проаналізувати оптимальність складу та структури майна, співвідношення постійних та змінних витрат, прибутковість сільськогосподарського бізнесу та можливості подальшого стратегічного розвитку.

Основним джерелом для проведення аналітичних процедур оцінки виробничого та фінансового потенціалу є, насамперед, дані, що формуються в системах бухгалтерського та оперативного обліку та звітності.

Дослідження виробничого потенціалу аграрних підприємств проводиться на основі аналізу показників ефективності використання землі, біологічних активів, матеріально-технічної бази: розрахунку показників продуктивності, фондівіддачі, фондомісткості, фондорентабельності з подальшою оцінкою впливу факторів на результуючий показник, що визначають ефективність використання земельних угідь, машин та обладнання.

У процесі аналізу оборотного капіталу виявляється оптимальна величина виробничих запасів, аналізуються забезпеченість сировинними ресурсами, ефективність виробничо-збутових процесів та кредитної політики підприємства. На даному етапі аналізу безпосередньо розраховуються показники витрати сировини та матеріалів на одиницю продукції, оцінюється їх вплив на збільшення (зменшення) обсягів виробництва та продажу продукції.

Інформаційними джерелами аналізу трудового потенціалу виступають відомості кадрової служби, які розкривають кількісний та якісний склад колективу підприємства, віковий склад та рівень освіти. Від того, який трудовий потенціал має підприємство, багато в чому залежить кінцева ефективність використання сформованих засобів та предметів праці на підприємстві.

Аналіз та оцінка використання трудових ресурсів на підприємстві передбачає комплексне та всебічне вивчення стану трудового потенціалу, передбачає вивчення плинності кадрів на підприємстві, ефективність кадрової політики. При аналізі використання трудового потенціалу оцінюються показники якісного (продуктивність праці, зарплатовіддача) та кількісного (трудомісткість, зарплатоємність) використання трудових ресурсів. Одним із етапів

аналізу трудового потенціалу служить оцінка ефективності системи мотивації та стимулювання, як загалом трудового персоналу, так і окремих підрозділів, працівників.

Фундаментальною основою інформаційної бази економічного потенціалу аграрних підприємств у системі бухгалтерського обліку та звітності є бухгалтерська (фінансова) звітність.

Бухгалтерська фінансова звітність аграрних підприємств складається за вимогами Закону України «Про бухгалтерський звітність та фінансову звітність в Україні» [2]. Так, фінансова звітність всіх українських підприємств, у тому числі й аграрних, складається із затверджених Міністерством фінансів України та погоджених із Державною службою статистики України форм: Баланс (Звіт про фінансовий стан), форма № 1; Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід), форма № 2; Звіт про рух грошових коштів, форма № 3; Звіт про власний капітал, форма № 4; Примітки до річної фінансової звітності, форма № 5 з додатками: звітність за сегментами, форма № 6 та пояснювальною запискою.

Аграрні підприємства, крім зазначених форм фінансової звітності, складають спеціалізовану форму № 50-сг «Основні економічні показники роботи сільськогосподарських підприємства». Дана форма складається із 5 розділів.

У розділі I «Виробництво і реалізація продукції сільського господарства і послуг» приводяться дані про кількість виробленої і реалізованої продукції, її собівартість і чистий дохід (виручку) від реалізації. Дані наводяться за окремими видами продукції рослинництва і тваринництва. Окремим рядком виділяють інформацію про реалізовані послуги в рослинництві і тваринництві та виробництво і реалізацію продукції рибництва.

У розділі 2 «Витрати на виробництво продукції сільського господарства і послуг» наводиться всього витрат на виробництво продукції рослинництва і тваринництва за економічними елементами: витрати на оплату праці; відрахування на соціальні заходи; матеріальні затрати за (видами); амортизація; інші операційні витрати (у тому числі орендна плата за земельні частки (паї), майнові паї).

У розділі 3 «Державна підтримка сільського господарства» відображають інформацію про отримані підприємством кошти на підтримку та розвиток сільськогосподарського виробництва за рахунок бюджетних дотацій і податку на додану вартість.

У розділі 4 «Купівля матеріально-технічних ресурсів для виробничих потреб» наводяться дані про кількість і вартість (без урахування дотацій і ПДВ) придбаних виробничих запасів (за видами), кількість різної сільськогосподарської техніки. Окремо відображають прийняті роботи і послуги. У розділі 5 «Баланс продукції сільського господарства» відображається кількість продукції за її видами на початок року, надходження (у т.ч. куплено і вибуття за її напрямками та наявність на кінець року).

Форма № 50-сг заповнюється на підставі даних «Звітів про витрати та вихід продукції, реєстрів синтетичного і аналітичного обліку, Головної книги, інших розрахункових таблиць і довідок.

Основним елементом в інформаційному масиві даних є річна бухгалтерська фінансова звітність. Перевага даного інформаційного ресурсу обумовлена такими причинами:

- системність та періодичність формування бухгалтерських звітів;
- документальне оформлення бухгалтерських записів та можливість перевірки інформаційних даних;
- можливість порівняльного аналізу бухгалтерських даних про бізнес-процеси з галузевими даними, з показниками конкурентів;
- можливість детального аналізу стану та використання виробничих ресурсів у динаміці, виявлення закономірностей та взаємозв'язку у складових елементах економічного потенціалу підприємства.

Формування спеціалізованих звітних форм в аграрних підприємствах дозволяє зацікавленим користувачам отримати більш широку та різнобічну інформацію про господарські бізнес-процеси, ефективність виробництва та реалізації сільськогосподарської продукції за окремими її видами, використання трудових ресурсів та їх внесок у кінцеві фінансові результати. Окрема увага в даних звітах приділяється питанням державної підтримки та субсидування сільськогосподарського виробництва, податковим аспектам діяльності, стану та руху біологічних активів, відображенню інформації про вироблені витрати агропромислового підприємства.

Методика економічного аналізу представляє сукупність спеціальних прийомів та способів дослідження господарських процесів та їх результатів. При цьому виділяються такі

технологічні етапи: 1) уточнення об'єктів, мети та завдань аналізу, складання плану аналітичних робіт; 2) побудова системи показників, за допомогою яких характеризується об'єкт аналізу; 3) збирання та підготовка необхідної інформації для проведення аналітичних процедур; 4) оцінка фактичних результатів господарювання з показниками плану досліджуваного періоду, фактичними даними минулих періодів, із середньогалузевими даними, з показниками конкуруючих підприємств тощо; 5) вивчення факторів та визначення їх впливу на результати діяльності підприємства; 6) виявлення невикористаних та перспективних резервів підвищення ефективності виробництва; 7) оцінка результатів господарювання з урахуванням впливу різних факторів та виявлених невикористаних резервів, розробка заходів щодо їх використання.

Висновки та перспективи подальших розвідок

Таким чином, у ході реалізації рекомендованих етапів аналізу досліджується велика кількість факторів та їх комбінація, вивчається взаємозв'язок та взаємодія складових елементів потенціалу підприємства, виявляється комплексна оцінка економічного потенціалу аграрного підприємства через призму його виробничих, фінансових та ринкових взаємодій. Проведення аналізу та оцінки економічного потенціалу підприємства за пропонованими етапами покликане визначити реальний стан сільськогосподарського бізнесу; виявити проблемні аспекти господарської діяльності, забезпечити розробку конкретних, невідкладних управлінських впливів щодо покращення бізнес-процесів.

Список літератури

1. Васьківська К.В., Лозінська Л.Д., Галімух Ю.О. Економічний потенціал підприємства в умовах змін: суть та характерні особливості. *Ефективна економіка*. 2020. № 5. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7858>.
2. Костирко Р.О. Комплексний підхід до стратегічного аналізу потенціалу фінансово-економічної стійкості господарюючого суб'єкта. *Вісник Нац. університету «Львівська Політехніка». Серія: Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку*. 2007. № 578. С. 141-145.
3. Красноручий О.О., Руденко С.В. Функціональні та інструментальні концепції в дослідженнях механізмів управління економічним потенціалом аграрних підприємств. *Актуальні проблеми інноваційної економіки*. 2016. № 2. С. 5-10.
4. Прокопишак В.Б. Формування фінансового потенціалу сільськогосподарських підприємств: монографія. Львів: Видавництво: Ліга-Прес, 2013. 259 с.
5. Савченко В.Ф. Потенціал національної економіки України: монографія. Чернівці: ЧДІЕіУ, 2009. 273 с.
6. Шкроміда Н.Я. Комплексна оцінка економічного потенціалу суб'єктів господарювання. Економічний аналіз: зб. наук праць. 2011. Вип. 9, Ч. 1. С. 383-386.
7. Krasnorutskiy O., Rudenko S. Methodological foundations of economic estimation of agricultural enterprises production capacity. *Scientific Bulletin of Polissia*. 2016. № 2(6). P. 140-145.
8. Savchuk V., Dziuba T. Economic potential of agrarian enterprises as an important development factor. *Scientific Journal «AgroLife» of University of Agronomic Sciences and Veterinary Medicine of Bucharest*. 2020. Vol. 9. No. 1. P. 281-287.
9. Про бухгалтерський звітність та фінансову звітність в Україні: Закон України № 996-XIV від 16.07.1999 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14>.

References

1. Vaskivska, K., Lozinska, L. and Galimuk, Ju. (2020). «The enterprise economic potential in the face of change: the essence and characteristics». *Efektivna ekonomika*. vol. 5. Available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7858>.
2. Kostyrko, R.O. (2007). «A comprehensive approach to the strategic analysis of the potential of financial and economic stability of the business entity». *Visnyk Nats. universytetu «Lvivska Politehnika»*. Serii: Menedzhment ta pidpriemnytstvo v Ukraini: etapy stanovlennia i problemy rozvytku. vol. 578, pp. 141-145.
3. Krasnoruts'kyj, O.O., Rudenko, S.V. (2016). «Functional and instrumental concepts in the research of mechanisms for managing the economic potential of agrarian enterprises». *Aktual'ni problemy innovatsijnoi ekonomiky*. no. 2, pp. 5-10.
4. Prokopyshak, V.B. (2013). *Formuvannia finansovoho potentsialu silskohospodarskykh pidpriemstv*. [Formation of financial potential of agricultural enterprises]. Vydavnytstvo: Liha-Pres. Lviv. Ukraine.
5. Savchenko, V.F. (2009). *Potentsial natsionalnoi ekonomiky Ukrainy*. [Potential of the national economy of Ukraine]. ChDIEiU. Chernihiv. Ukraine.
6. Shkromida, N.Ya. (2011). «Comprehensive assessment of the economic potential of economic entities». *Ekonomichniy analiz: zb. nauk prats*. vol. 9, part 1, pp. 383-386.
7. Krasnorutskiy, O., Rudenko, S. (2016). «Methodological foundations of economic estimation of agricultural enterprises production capacity». *Scientific Bulletin of Polissia*. no. 2(6), pp. 140-145.
8. Savchuk V., Dziuba T. (2020). «Economic potential of agrarian enterprises as an important development factor». *Scientific Journal «AgroLife» of University of Agronomic Sciences and Veterinary Medicine of Bucharest*. 2020. vol. 9, no. 1, pp. 281-287.
9. Pro bukhgalters'kyj zvitnist' ta finansovu zvitnist' v Ukraini. *Zakon Ukrainy*. (1999). [On accounting and financial reporting in Ukraine. Law of Ukraine] No. 996-XIV dated July 16, 1999. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14>.

Стаття надійшла до редакції 10.10.2022 р.